

Januari (louwmaand)

- *Als in januari de muggen zwermen, dan moogt ge in Meert uw oren wermen*
- *Januari zonder regen, is de boerenstand een zegen*
- *Geeft januari sneeuw en vorst, vaak de boer veel granen dorst.*

Januari is een stille, rustige tuinmaand, met een gemiddelde temperatuur van 2 graden. Dit lijkt wel redelijk maar de hoogste en laagste temperatuur op een dag kan makkelijk zo'n 20 graden uit elkaar liggen.

Het is geen maand die lokt om allerlei tuinwerkzaamheden te beginnen. Geniet daarom van de mooie plaatjes in de tuin. Fraaie takkensilhouetten, gekleurde takken of allerlei planten die in de sneeuw groen zijn, bessen dragen of zelfs nog bloeien. Ook is het is nu de ideale periode om rustig allerlei zaadcatalogi door te kijken en een lijstje te maken van de soorten die je wilt kopen om over enkele maanden te zaaien.

Mocht je grootse plannen voor de tuin hebben, dan kun je deze wijzigingen nu op je gemak uitwerken. Verder, staan er nog klusjes open, zoals het reinigen en onderhouden van gereedschap of het plaatsen en herstellen van afscheidingen, tuinhuisjes, boompalen, etc.. dan is nu het moment aangebroken

Het best kun je deze maand een grondmonster te laten beproeven. De voedingstoestand van de bodem met bijbehorend advies is dan tijdig bekend voor het komende teeltseizoen. Particulieren kunnen hiervoor onder andere terecht bij het [AVVN](#).

De moestuin:

- Ga verder met het oogsten van uw wintergroenten zoals spruiten, winterprei, knolrapen, schorseneren, pastinaken,...
- Rooi de resterende koolplanten en voer de stronken af ter voorkoming van knolvoet.
- Als je bomen hebt gesnoeid, haal je uit de berg takken het rechte rijshout die je wil gebruiken om als steun te gebruiken in de moestuin het komende jaar. Op het steunhout van het voorbije jaar zitten mogelijk ziektekiemen, schimmels en dergelijke. Je gooit deze dan ook best weg. Het overige snoeiafval versnipper je met een snoeischaar of hakselaar voor het op de composthoop te doen.

- Maak een plantindeling voor het komende groeiseizoen. Hou hierbij rekening met de [gewasindeling en wisselteelt](#).
- Is de rabarber te groot geworden dan kan hij nu in zijn geheel worden opgenomen en gedeeld. De buitenste stukken (de jongste delen) kunnen weer worden uitgeplant. Gebruik in het plantgat voldoende oude verteerde mest want rabarber is een grote eter. Steek een stuk in een bloempot als je al over enkele weken wil genieten van verse rabarberstelen.
- De zeer vroege aardappelen moeten enkele weken voorkiemen vooraleer ze uit te poten op het veld. Hiertoe wordt het pootgoed opengelegd in bakjes in een plaats met veel licht, bij een temperatuur van 10°C. Dit om de ogen te doen uitlopen en scheuten te vormen die kort en stevig zijn. Grote pootaardappelen geven veel kleine aardappelen en kleine pootaardappelen geven minder grote aardappelen. Dit komt doordat een kleine pootaardappel minder ogen heeft en dus minder knollen gaat maken.
- Aardbeien vriezen gemakkelijk op. Dit wordt voorkomen door tussen de planten ruige mest, compost of bladaarde te strooien. Zorg wel dat de halzen van de aardbeien vrij blijven.
- Zet de composthoop nog een keer om zodat deze los en luchtig is waardoor het composteringsproces sneller verloopt en de hoop in het voorjaar goed verteerd is.
- Compost of reeds goed verteerde stalmest mag worden open gespreid over de percelen. Deze organische materialen zijn nuttig als voeding voor uw planten, maar zijn tevens minstens even interessant voor het verbeteren van de bodemstructuur. Om de stalmest / compost open te spreiden mag u gerust over de bevroren grond lopen. De vol geladen kruiwagens zullen zelfs beter rijden op de harde ondergrond en zodoende ook voor geen structuurbederf zorgen.
- Als het weer het toelaat (niet nat en niet vriezen), kun je de moestuin verder omspitten. Zeker als je over kleigrond beschikt is het goed tijdig te spitten zodat de vrieskou de kluiten stuk kan vriezen. Dek de omgespitte grond af met een folie zodat de structuur niet te snel toeslaat en de bodem droger en warmer is tegen het voorjaar.
- Controleer in de kas of alle isolatie nog onbeschadigd op zijn plaats zit. Gaten veroorzaken warmteverlies en een onnodig hoge energiefactuur.
- Blijf het onkruid hakken en wieden tijdens vorstvrij weer.

- Reinig zaai bakjes en potjes.
- Vroege groenten zoals veldsla, radijsjes, spinazie,... kunnen reeds in de kas, plastieltunnel of koude bak worden gezaaid.

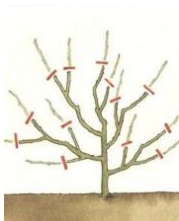
De fruittuin

- Het is een goede periode om de fruitboomstammen met een schuurborstel af te wrijven zodat alle ongewenste insecten en hun eitjes die zich onder loszittende schors verschuilen verwijderd worden. Om ze grondig aan te pakken moet je een winterbehandeling geven met bv Sun Spray 7 E op basis van milieuvriendelijke minerale olie. Dat een insecticide ter vervanging van het vroegere gevaarlijke vruchtboomcarbolineum met een goede werking ter bestrijding van overwinterend ongedierte zoals de wintereitjes van mijten, bladluizen, schildluizen en wantsen op fruitbomen. De olie werkt als contactgif voor mijten en insecten in alle stadia, maar vooral op de eieren. Het product kan bladverbranding veroorzaken en daarom wordt het gebruikt vooraleer de bladeren ontluiken.

Het wordt dus 's winters gespoten op appel en perenbomen, vandaar ook de dikwijls gebruikte omschrijving '**winterolie**'.

- Vogels kunnen in de winter veel schade aanrichten in de boomgaard. Vooral de opzwellende bloemknoppen staan op het menu van goudvinken. Bescherm uw fruitbomen en bessenstruiken waar mogelijk met netten of vliesdoeken zodat de vogels er niet bij kunnen.
- Bij goed vorstvrij weer is het ideaal om fruit en andere bladverliezende struiken en bomen aan te planten. Uiteraard nog niet planten als de grond bevroren is.
- Als het niet vriest kan men fruitbomen snoeien.
- Snoei de rode witte zwarte en kruisbessen. Hou bij de snoei van rode en witte bessen 5 tot 7 meerjarige harttakken per plant aan. Zwarte bessen bloeien op eerstejaars hout. Houd hiervan 6 tot 7 scheuten aan. Bij kruisbessen vooral in het hart de oudste takken wegsnoeien. Dunne takjes en grondscheutjes moeten resoluut worden weggenomen
- Kiwi's en druiven snoeien mag deze maand nog gebeuren. Daarna komt de sapstroom op gang en mag je druiven niet meer snoeien.

Februari (sprokkelmaand)

- *Al is de sprokkel nog zo fel, ze heeft vijf schone dagen wel.*
- *Is februari nat en koel, dan is juli dikwijls heet en zwoel.*
- *Lichtmis donker, maakt de boer een jonker. Lichtmis helder en klaar, maakt de boer tot bedelaar.*
- *Ligt de wind in februari stil, dan komt hij zeker in april.*

De dagen beginnen merkbaar te lengen. Het rustende leven wordt stilaan terug wakker. Met een beetje geluk kan deze maand al wat lentesfeer brengen. Toch kan februari nog gemeen koud zijn. Ruim 15 graden vorst kan zomaar optreden, aan de andere kant zijn er ook temperaturen gemeten van ruim 15 graden boven 0. Het kan dus alle kanten op. In februari regent het meestal maar weinig waardoor de tuinliefhebber al heel wat karweitjes kan uitvoeren wanneer het niet al te veel vriest.

Het is bijvoorbeeld langzamerhand tijd om te spitten en de organische mest in te werken. Het advies van het bodemonderzoek is, als het goed is, al binnen zodat meteen de bijzondere maatregelen getroffen kunnen worden.

Binnen op de vensterbank kun je al voor verse groente zorgen door tuinkers te zaaien, maar ook andere spruitgroenten zoals, radijs, prei, selderij, alfa-alfa, linzen, cresson of waterkers doen het goed op de vensterbank. Er is maar een klein beetje grond voor nodig en zodra ze 5 cm hoog zijn worden ze geoogst.

Vergeet niet om de oude nestkastjes schoon te maken. Hang nu al de nieuwe nestbakjes omhoog zodoende dat de vogels voldoende tijd hebben om ze te verkennen en er al vast aan kunnen wennen. Voeder de tuinvogels vooral de insectenvangers bij in deze koude maand.

De honingbijen vliegen uit de korven zodra de temperatuur ca. 11 graden bedraagt, om zich te ontdoen van de uitwerpselen die ze in weken en maanden hebben opgespaard. Dikke hommels, de koninginnen, gaan op zoek naar een geschikte nestplaats.

De moestuin

- Nederland heeft vol gestaan met zogenaamde eenruiters. Een Koude bak of een-ruiter is een perfecte aanvulling op het gebruik van een serre of kas. In februari kun je er kervel, spinazie, radijsjes, snijsla, tuinkers, wortelen, enz in zaaien Overweeg eens het zelf maken van een koude bak. Je hebt er niet alleen veel plezier van vroeg in het voorjaar maar ook laat in het najaar. [Klik hier voor een eenvoudige](#)

bouwtekening van een [koude bak](#).

- Compost open voeren en spitten. Spitten zorgt ervoor dat de grove kluiten stuk vriezen. Dit zorgt dan voor een betere bodemstructuur en een goede waterdoorlaatbaarheid van het perceel.
- Bemest de percelen waar de koolsoorten gepland zijn met kalkcyanamide. Doe dit bij voorkeur op een windstille dag zo worden knolvoet, aaltjes, slakken en onkruid geweerd terwijl het perceel gelijktijdig van voldoende stikstof wordt voorzien
- Oogsten van witloofkroppen, dit wordt ook wel langens van witloof genoemd.
- Tijdens de enkele warme, zonnige dagen die er in februari zijn is het aan te raden de serrerruiten enkele uren open te zetten.
- Onder glas kunnen al bloemkolen, koolrabi, sla en zomerspinazie worden gezaaid.
- Snijsla, radijsjes en vroege peulen kun je onder een tunnelserre zaaien.
- Peulerwten kun je vanaf eind februari zaaien.
- Als het iets warmer wordt mag de winterbescherming van de artisjok opgeruimd worden. Wacht je te lang dan kan de plant gaan rotten.
- Tuinbonen kun je nu al zaaien in potjes. Je moet ze wel lekker warm in huis houden. Vanaf maart - april kunnen ze de moestuin in.

De fruittuin

- De fruitbomen die nog niet gesnoeid werden kunnen deze maand nog onder het snoeimes. Als de grond in de boomgaard bevroren is kan de ladder niet weg zakken.
- Plant allerlei bessen en fruitbomen.
- Strooi rond de fruitbomen een laag van goed verteerde stalmest of uitgerijpte compost. Deze laag houdt het onkruid onder de bomen tegen, zorgt voor voedsel en is een goede waterbuffer.
- Voorzie alle fruitbomen van een kalirijke meststof. De kalium hebben ze later in het seizoen nodig om een goede oogst te geven.
- Controleer of de in het najaar aangeplante bomen niet omhoog geduwd zijn door de vorst, waardoor ze los staan. De losgekomen exemplaren na de dooi terug vasttrappen.
- Tijdens bovenstaande werken kunnen ineens ook de boompalen en de boombanden nagekeken worden. Zitten ze nog vast genoeg? Spannen de banden niet te veel zodat ze in de boom dreigen te groeien? De palen eventueel terug rechtop zetten.

- De bramen dragen de meeste vrucht op grondscheuten die het afgelopen jaar gevormd zijn. Snoei dus alle het hout dat al vrucht heeft gedragen zo diep mogelijk weg. Aan de jonge scheuten vormen zich 50 cm lange zijscheuten die de vruchten dragen.
- Frambozen kunnen nu geplant worden in een rij 30 cm van elkaar. Tussen de rijen wordt 150 cm aangehouden. Plant ze niet te diep en snoei ze terug tot op 30 cm lange scheuten. Het eerste jaar dus geen oogst maar de daaropvolgende jaren des te meer. Steun de frambozen aan leidraden die tussen palen zijn gespannen.

Maart (lentemaand)

- Maart roert zijn staart.
- Wil maart reeds donder, dan is sneeuw in mei geen wonder.
- Maartse buien, die beduien, dat de lente aan komt kruien.
- Donder in het dorre hout, geeft een voorjaar nat en koud.
- Nooit is maart zo zoet, of hij sneeuwt een volle hoed.
 - variant: Maart zo zoet, heeft nog wel eens een witte hoed.
- Een droge maart is goud waard.
- Een droge maart en een natte april is naar de boer zijn wil.
- Natte maart, veel gras.

Maart roert zijn staart is geen loze kreet. Er zijn jaren bekend dat er geen enkele vorstdag optrad in maart, maar er zijn ook jaren bekend waarin maar liefst niet minder dan 20 van deze dagen voorkwamen. De gemiddelde temperatuur ligt op 5,4 graden. In het algemeen wordt aangenomen dat de groei pas begint bij 6 graden Celsius. Dus hard gaat het allemaal nog niet in de lentemaand maart.

Voor de tuinliefhebber is maart meestal een drukke maand. De tuinkriebels steken al flink de kop op, want als het niet vriest kunnen we al veel doen.

De moestuin

- Start pas met het planten van groenten als de grond voldoende is opgewarmd. Je kan de grond sneller doen opwarmen door er een kweektunnel met folie boven te plaatsen. Deze kun je kopen in vele tuincentra maar je kunt er ook makkelijk zelf maken met behulp van dunne elektriciteitsbuizen. Deze steek je langs de ene kant voldoende diep in de grond en het andere uiteinde verdwijnt dan in de bodem met een grote boog aan de overkant van het zaaibed.
- Buiten planten van de jonge afgeharde groenteplanten

- zoals koolrabi, bloemkolen en slasoorten.
- In maart kan je al groenten zaaien zoals rijserwtten, sjalotten, ajuinen, spinazie, tuinbonen, sla, wortels, pastinaken, radijsjes, prei,... Leg zonodig boven het zaaibed een vliesdoek als bescherming tegen de ergste kou. Natuurlijk kun je diverse groenten zoals tuinbonen, sla, etc voorzaaien onder glas en ze later uitplanten op de bedden. Het zaaien van fijn zaad gaat het eenvoudigst op rijtjes. Je kunt ze dan eenvoudig uitdunnen, van onkruid ontdoen en oogsten. Groter zaad kan op afstand worden gelegd. Tuinbonen worden bijvoorbeeld in dubbele rijen van 15 bij 15 cm gepland of gezaaid. Tussen de dubbele rij wordt een afstand aangehouden van 75 tot 100 cm
 - In glazen serres kan men deze maand al starten met het oogsten van de eerste radijsjes.
 - Duiven, kauwen, fazanten en andere vogels lusten wel een blaadje van de jonge sla en ook de kiemende zaden zijn niet veilig. Bescherm de plantbedden met netten en andere afschrikmiddelen.
 - In de serres geef je best 's morgens water. Probeer de kas ook tijdig te luchten zodat schimmels minder kans krijgen om toe te slaan.
 - In de tweede helft van de maand gaan de sjalotjes de grond in. In juni kun je ze al oogsten.
 - Peulen en erwten kunnen in de volle grond gezaaid worden.
 - Ook is het nu de tijd om de vroege aardappelen te poten

De fruittuin

- Voorzie de bessenstruiken van een laag compost
- De bloemen van kleinfruit, leifruit en kleinere fruitbomen worden met een vliesdoek tegen de vorst beschermd.
- Spoedig gaan de aardbeien bloeien en moeten worden schoongemaakt. Al het oude en dode blad moet worden verwijderd.
- Bramen en druiven worden bij voorkeur in de tweede helft van maart geplant.

April (grasmaand)

- *April doet wat hij wil.*
- *April veel regen, brengt rijke zegen.*
- *April koud en mei warm, geen boer wordt er arm.*
- *Zelfs aprilletje zoet heeft nog wel eens een witte hoed.*
- *Sneeuwt april nog op onze hoed, is voor druiven en koren goed.*
- *Verschaft april mooie dagen, dan pleegt de mei de last te dragen.*

- *April koud en nat, vult schuur en vat.*
- *De vrouwen en de aprilten, hebben beiden hun grillen.*
- *De heren en de aprilten, bedriegen die zij willen.*
- *Wil april niet vertrouwen, hij is en blijft de ouwe. Nu lacht hij vals met zonnegloren en gooit dan weer met hagelstenen om je oren.*

In april kan de tuinliefhebber volop aan de bak. De ontwikkeling van allerlei planten komt nu volop op gang en vele bomen beginnen in blad te schieten, waardoor het uitzicht vrijwel elke dag verandert. Je beleeft dat de natuur volop tot leven komt.

De gemiddelde temperatuur bedraagt ruim 8 graden. Dit is de oorzaak van dat de groei zo goed op gang komt. Echter het kan nog steeds vriezen. Zo'n 150 jaar geleden is er zelfs eens -6 graden gemeten. Aan de andere kant kan het ook boven de 25 graden warm worden. Nachtvorst daarentegen komt zeer regelmatig voor en kan behoorlijk wat schade toebrengen aan de gewassen die inmiddels tot ontwikkeling zijn gekomen.

In de tweede helft van april gaan de honingbijen aan en af op allerlei nectar en stuifmeel producerende gewassen. De eerste trekvogels zijn inmiddels ook weer terug van hun lange tocht. De zomer laat niet lang meer op zich wachten.

De moestuin:

- Bescherm de planten tegen de slakken. Door de voorjaarsregens en de toenemende warmte nemen de populaties slakken snel toe. Er bestaan vele manieren om slakken te bestrijden.
- Zaaïen onder verwarmd glas van tomaten die begin juni buiten worden geplant.
- Peterselie en de selderijsoorten kunnen worden gezaaid. De zaden kiemen moeilijk, om het te bespoedigen laat je het zaad voorkiemen. Doe het hiervoor minstens een week in een bakje met vochtig scherp wit zand. Hierna kan het worden gezaaid en komt het snel op.
- tegen het einde van de maand kunt u beginnen met het zaaïen van pompoensoorten, courgettes, suikermais.
- tijdig luchten van serre / kas
- asperges kunnen nu nog worden geplant
- Aardappelen kunnen nu gepoot worden.
- Plantajuintjes kunnen nu worden gepoot, maar ook kun je nu uien zaaïen op een regel afstand van 25 cm. Tijdig uitdunnen; Ui op 10 cm, stengelui op 5 cm, en bos- en zilverui op 3 cm
- In de volle grond kan nu volop geplant worden. Sla,

- kool en allerlei andere plantjes zijn overal te koop.
- Zaai eens een rijtje of twee schorseneren voor een lekkere verse groente in de winter.
- Worteltjes worden nu op regeltjes in de volle grond gezaaid.
- Prei kan vanaf nu veilig buiten worden gezaaid op een kweekbed.
- Ook de niet alledaagse groente Nieuw-Zeelandse spinazie kan nu gezaaid worden. De planten worden vrij groot. Derhalve worden de zaden op 50 x 50 cm gelegd. Ze hebben een warme plaats en vruchtbare grond nodig. Vanaf juni tot september kunnen de vlezige blaadjes van de plant worden geplukt en geconsumeerd.
- Geef bij droog weer regelmatig water
- Uitdunnen van de op rijen uitgezaaide groenten.
- Rabarber kan nu volop geoogst worden.

De fruittuin:

- Takken van jonge fruitbomen voorzichtig uitbuigen.
- Bemest bessen en bramen met een meststof die een hoog stikstofgehalte bevat. Volg de opgegeven dosis.
- Druiven kunnen deze maand nog de grond in. Plant ze zodanig dat ze van de middagzon kunnen genieten.
- Vanaf nu geregeld de druivenranken aanbinden.
- Fruitbomen die in containerpotten zijn opgekweekt kunnen nog steeds worden uitgeplant voor fruitbomen met kale wortels wordt het stilaan te laat.

De kruidentuin:

- Scheuren van bieslookpollen
- Allerlei keukenkruiden kunnen nu worden gezaaid zoals; Dille, venkel, majoraan, en eenjarig bonenkruid. Bedenk wel dat je van deze kruiden maar weinig nodig hebt. Plant ze bij voorkeur onder het keukenraam zodat ze vers gesneden in de keuken verwerkt kunnen worden.

Mei (bloeimaand)

- *Een koude mei, een gouden mei.*
- *Onweer in mei maakt de boeren blij.*
- *Avonddauw en zon in mei: hooi met karren in de wei.*
- *In mei leggen alle vogels een ei.*
- *De meimaand tot juichmaand uitverkoren, heeft nochtans rijm achter de oren.*

Mei wordt vaak bezongen als een van de mooiste maanden

van het jaar. De voorjaarsperiode wordt nu afgesloten. Desondanks kunnen de temperaturen nog sterk uiteen lopen. Nachtvorst komt nogal eens voor en kan veel schade berokkenen. De ijsheiligen 11, 12 en 13 mei zijn in dat opzicht berucht. Langs de kust en het IJsselmeer hebben ze er weinig last van. In het binnenland des te meer, met name in de provincie Drenthe en een flink stuk van Overijssel is er de meeste kans op nachtvorst.

De zon schijnt overdag in overvloed, gemiddeld ruim 200 uur. Alle planten reageren hier natuurlijk dankbaar op, zo ook in onze moestuin.

De laatste trekvogels zoals de zwaluwen zijn inmiddels ook aangekomen om hier te gaan broeden. In de bijenkasten is het nu een drukte van jewelste. Aan het eind van deze maand bereikt het volkje het hoogtepunt van zijn ontwikkeling.

De moestuin:

- Vroege groenten zoals de radijsjes, sla, en asperges kunnen nu volop geoogst worden
- Stam sla- en snijbonen kunnen nu in de volle grond gezaaid worden. Leg 5 bonen op 3 cm diepte bij elkaar in een kuiltje. Houd tussen de kuiltjes een plant afstand aan van 30 x 30 cm. Je krijgt dan mooie bossige struikjes.
- De stok sla- en snijbonen mogen uiteraard ook gezaaid worden, let wel op de nachtvorst. Het is daarom vaak beter om pas in de tweede helft van mei te zaaien. Officieel mogen de bonen in de meimaand geen daglicht zien. Dit geldt zowel voor de stam- als staak- of stokbonen.
- Aanaarden van de vroege aardappels. Het is tevens de laatste kans om nog (late) aardappels te poten.
- Buiten zaaien en planten van sluitkool, rode bietjes, wortelen, witloof, sla, erwten, boontjes, radijs, knolrapen,...
- Uitplanten van prei, pompoenen, courgettes en bleekselderij. Vroeger werden allerlei cultuurmaatregelen genomen om het blad van de selderij te bleken. Nu is er een ras met de duidelijke naam goudgele zelfblekende waarbij dat niet meer nodig is.
- Tomaat zijn nu vaak als jonge aanplant voor de volle grond te koop. Zet ze op een warme zonnige beschutte plaats. Tijdens de groei veelvuldig water geven en bijmesten.
- Winterwortelen moeten nu al gezaaid worden op

regels die 30 cm uit elkaar liggen. Tijdig uitdunnen op 10 cm. De Flakkeese is het best te bewaren, Berlikumer is wat smakelijker.

- Geef bij droog weer regelmatig water
- Uitdunnen van de op rijen uitgezaaide groenten.

De fruittuin:

- stro leggen onder de aardbeiplanten + de uitlopers verwijderen.
- kersen en pruimen mogen nu gesnoeid worden.
- Vruchtbomen die als leiplant tegen muren of schuttingen staan krijgen het vaak te koud vanwege te weinig water. Geef ze een flinke plons en los zo nu en dan wat gedroogde koemest er in op.

Juni (zomermaand)

- *Juniregen is Gods zegen. Komt zonneschijn daarbij, dan maakt hij boer en stadslui blij.*
- *Een boon in juni geplant, geeft vijftig in een hand.*
- *De eerste juni kil en wak, brengt veel koren in de zak.*
- *Juni met veel donder, brengt de oogst ten onder.*
- *Waait in juni de noordenwind over het land, dan krijgt de boer veel koren in z'n hand.*
- *Is de juniavond mistig, dan is het weer met gaven kwistig.*
- *Juni vochtig en warm, dan maakt ze de boeren niet arm.*
- *Is er in juni pas zonneschijn, dan wordt de zomer klein maar fijn.*
- *Niet te koel, niet te zwoel, niet te nat, en niet te droog, juni vult de schuren hoog.*

In juni schijnt de zon erg vaak en wordt wel als de zonnigste maand beschouwd. De temperatuur is vaak zeer redelijk met een gemiddelde tussen de 19 en 20 graden. Soms kan het nog venijnig koud zijn met een temperatuur onder de 5 graden Celsius. De planten hebben door de toenemende verdamping vaak dorst, wat dus aangevuld moet worden met tijdig sproeien of gieten

De moestuin:

- oogsten van de plukrijpe groenten zoals de vroege erwten, sla, radijzen,...
- Plantjes van alle koolsoorten zijn nu overal te koop. Koolsoorten gedijen alleen goed op een zeer voedzame bodem die bovendien een hoge PH moet hebben. Is het laatste niet het geval dan is de kans op knolvoet erg groot en komt er van de oogst niets terecht. Het best zet je de plantjes in verse compost of bemeste tuinaarde waaraan je bovendien nog een

extra handje mestkalk hebt toegevoegd. Zo heb je een gereede kans om een besmetting door knolvoet te voorkomen. Is de tuin eenmaal besmet dan kan kalkcyanamide nog uitkomst bieden. Die moet wel minimaal 2 weken voor het planten in de bodem ingewerkt worden. Uiteraard kun je deze meststof ook heel goed preventief inzetten.

- De tuinbonen krijgen nu vaak last van de gevreesde zwarte bonenluis. Door de toppen eruit te nemen is dit euvel grotendeels verholpen.
- Buiten zaaien en planten van ; rode bietjes, wortelen, witloof, sla, erwten, boontjes, radijs, knolrapen, pompoenen, courgettes, suikermaïs, seldersoorten, prei, pompoenen, courgettes, tomaten,...
- De winterandijvie moet nu al gezaaid worden op een zaaibedje. Later planten we ze uit.
- Ook de winterrammenas voor de oogst in september oktober mag nu op regels die 25 cm uit elkaar liggen gezaaid worden. Tijdig uitdunnen op 15 cm zorgt ervoor dat de wortels mooi uitgroeien.
- De winterprei mag inmiddels al uitgeplant worden
- Geef bij droog weer regelmatig water
- Uitdunnen van de op rijen uitgezaaide groenten.
- Schoffelen en water geven
- Beschermen van de jonge koolgewassen tegen de vogels. Duiven, fazanten,... zijn verlekkerd op net geplante koolplantjes. Het meest effectieve beschermmiddel is om er netten over te spannen.
- De eitjes van het koolwitje verschijnen in juni op de onderzijde van de koolbladeren. Controleer af en toe of er groepjes gele eitjes te vinden zijn. Knijp ze plat of spuit met een milieuvriendelijk product op basis van pyrethrum. Afdekken met een vliesdoek is ook een milieuvriendelijk alternatief waardoor de vlinders worden verhinderd om bij de kolen te geraken. Tevens worden ook de vogels geweerd.
Het klein koolwitje veroorzaakt meer schade dan het groot koolwitje. Het wijfje van het grote koolwitje legt de eitjes in pakjes waardoor de rupsen bij elkaar zitten waardoor de schade beperkt blijft tot enkele planten per veld. Het klein koolwitje daarentegen legt slechts één geel, ovaal eitje per plant. De rupsen richten vooral schade aan in het hart van de plant.
- Vliesdoek kan ook nuttig zijn om de wortelvliegen weg te houden van onze wortelen. Vliesdoek beschermt het gewas niet alleen tegen insecten maar bewijst ook zijn nut tegen koude, stuifzand, storm en slagregens. Het maakt tevens klimaatbeïnvloeding en oogstvervroeging mogelijk. Vliesdoek reduceert verder

ook grote en plotselinge temperatuurverschillen.

De fruittuin:

- aardbeien onkruid en uitlopers verwijderen. Deze uitlopers of kindplantjes kun je oppotten in bloempotjes gevuld met potgrond. Eenmaal de worteltjes door de onderste gaatjes van het potje groeien, kun je er een nieuw aardbeiperceel mee beplanten.
- De eerste aardbeien uit de eigen tuin kunnen geoogst worden. Pluk ze met het kroontje, de vruchten blijven langer goed en het voorkomt schimmel op de planten.
- perziken, nectarines en pruimen mogen nu gesnoeid worden. Hoe sneller de snoeiwonden zich afdichten, hoe minder kans op een aantasting van loodglans. Doe rond de dikste perzikvruchten een papieren broodzak en het tere velletje zal vrij blijven van vlekken.
- Voor een grote oogst van amandelen, kersen, perziken en pruimen worden de vruchten deze maand nog uitgedund. Door het uitdunnen wordt ook voorkomen dat de takken onder het gewicht afbreken.
- Wachten met het uitdunnen van appels en peren tot na de junival. Controleer uw appelbomen wekelijks op meeldauw
- zomersnoei van druiven.
- Kiwi's kunnen geplant worden.
- De bessen zoals de aalbessen, kruisbessen en frambozen kleuren stilaan rood, roze, zwart of wit naargelang de soort. De vogels wachten vol ongeduld tot de bessen rijp zijn. Indien je wil voorkomen dat de vogels alle bessen opeten vooraleer jij er kan van proeven, dan kun je best vogelnetten of een fruitkooi aanbrengen over de bessenstruiken. Zorg er wel voor dat de netten tot helemaal onderaan de struiken goed afsluiten, want anders kruipen de vogels er toch nog onder door en mag je elke dag een paar vogels vangen. Je kunt ook vogelverschrikkers plaatsen om de vogels uit de buurt te houden van jouw fruit. Dat kan een klassieke vogelschrik zijn, maar een goed blinkende CD die je omhoog hangt aan een touwtje zal de vogels ook verjagen.

Juli (Hooimaand)

- *Vóór Sint-Jan neemt de zee de buien an.*
- *Brengt juli het gloed, zo gedijt september goed.*
- *De wakkere hooimaand geeft de zeisen, de maaier in de hand met vlijt, daar lege schuren hooi vereisen, om het vee te voeden*

in wintertijd.

Juli is de maand met de hoogste gemiddelde temperatuur. Temperaturen van boven de 30 graden komen regelmatig voor. Tevens valt er doorgaans weinig regen in juli en is samen met augustus een van de droogste maanden. De natuur is op zijn hoogtepunt en de vakanties zijn begonnen of staan kort voor de deur.

De Moestuin buiten in de volle grond

- Zaaïen van snel groeiende en vorstbestendige groenten zoals winteruien, herfstandijvie, pastinaak, groenlof en roodlof, veldsla, winterpostelein, radijsjes, tuinrapen, herfstbloemkool, stamslabonen, struikbonen, kervel, knolvenkel, knolrapen, kropsla, peterselie, winterprei, rode biet, spinazie, winterrammenas,... Zie ook; De zaaikalender
- Worteltjes kunnen nu voor het laatst gezaaid worden. Neem hiervoor het raass Amsterdamse Bak.
- De tomaten die buiten groeien mag je toppen nadat ze vier vruchtrossen hebben gevormd. In ons klimaat krijgt die vijfde tros toch geen kans om rijp te worden en kunnen de planten al hun energie richten op de eerste vier trossen. Nijp de planten in tot één blad boven de vierde tros. Om mooie grote vruchten te bekomen, kun je bijmesten met een meststof met een hoog kaligehalte. Blijf de planten ook dieven en aanbinden.
- Planten van slasoorten,...
- Diverse koolsoorten kunnen nog geplant en gezaaid worden. Denk eens aan Chinese kool. Chinese kool heeft een vrij lange vaste krop De Ph moet voldoende hoog zijn omdat anders de gevreesde ziekte knolvoet toeslaat. Zaaï ze op rijtjes en plant ze uit op 35 x 35 cm.
- De groenten groeien goed, maar ook het onkruid groeit zeer snel. Regelmatig wieden en schoffelen zal nodig zijn.
- Stoksnijbonen en pronkbonen mag je toppen van zodra ze de top van hun stokken bereiken. Door de top uit te nijpen zullen de planten meer zijscheuten produceren waardoor je een betere oogst bekomt.
- Oogsten van de plukrijpe groenten zoals knoflook, uien, artisjokken,...
- Laat aardappelen na het rooien nog enkele uren in de tuin drogen vooraleer ze naar binnen te brengen.
- Laat courgettes niet langer worden dan ± 20 cm. Grotere exemplaren smaken minder lekker en zorgen ervoor dat de plant uitgeput geraakt.

- Wees alert voor de tomatenziekte en de aardappelziekte. De bladeren krijgen roestbruine vlekken en worden vervolgens zwart en sterven af. Aangetaste tomatenplanten gooi je weg en bij aardappelplanten verwijder je de bovengrondse delen zodat je de knollen later nog kan oogsten.
- Geef bij droog weer regelmatig water. Zo voorkom je dat de planten voortijdig doorschieten en zaad vormen waardoor ze taai en onsmakelijk worden. Het makkelijkste is het geven van water met een druppelslang of met een bewateringssysteem met regelbare druppelaars.

De moestuin binnen in een serre of onder glas:

- Bij warm en zonnig weer de serre tijdig afschermen of aanwitten en regelmatig luchten.
- Laat de ramen zoveel als mogelijk dag en nacht open staan, maar voorkom tocht.
- Grijp tijdig in tegen witte vlieg en bladluizen.
- Groenten onder glas regelmatig begieten. Meloenen en komkommers houden van veel water. Giet bij voorkeur 's morgens zodat de gewassen de nachten droog in kunnen gaan.
- Als tomaten beginnen rijpen mag je niet meer royaal water toedienen. Door de grote hoeveelheid water groeien de vruchten te snel waardoor de velletjes scheuren en de tomaten open barsten.
- Door watergebrek kan er ook neusrot ontstaan bij uw tomaten. Er ontstaan dan bruine vlekken onderaan de vruchten. Om neusrot en splijten van de vruchten te voorkomen kun je best regelmatig en gelijkmatig water toedienen.

De fruittuin:

- Na de oogst van de laatste aardbeien mag je alle bladeren afknippen met een heggenschaar. Deze oude bladeren hebben niet veel nut meer voor de planten en kunnen enkel ziek worden. Met de bladeren verwijder je ineens ook het stro en wiedt je eventueel onkruid. Na enkele weken krijgen de planten verse bladeren. Uitlopers van aardbeien afknippen en op een plantbed laten inwortelen.
- zomersnoei van druiven. Krenten van buitendruiven kan deze maand gebeuren. Verwijder ook de bladeren die voor de druiventrossen hangen zodat de zon deze vruchten beter kan bereiken.
- Zomersnoei bij pitfruit (= appels en peren). In juli en augustus is dit een snoei waardoor het zonlicht tot aan

het fruit kan zodat het beter kan rijpen. Het snoeien gebeurt doorgaans een drie a vier weken voor het oogsten van het betreffende fruit.

- Bij appels en peren kun je nu al zien welke vruchten er klein zullen blijven. Deze mag je nu verwijderen, zodat alle energie naar de andere vruchten kan gaan zodat die dikker kunnen worden.
- Steenfruit zoals kersen, krieken, perzik, abrikozen en pruimen worden steeds na de oogst gesnoeid. Dit bij voorkeur bij droog weer zodat de wondes snel opdrogen.
- Bescherm de rijpende vruchten tijdig tegen vogels zodat je zelf ook nog kan proeven van de nectarines, kersen, abrikozen of perziken.
- Zwarte bessen snoei je best onmiddellijk na de oogst. Hierbij snoei je de besdragende takken terug tot op de lager gelegen jongere scheuten.
- Struiken van de braambes bloeien en dragen vruchten op het éénjarige hout. Daarom moet je de lange uitlopers naar de grond leiden en verankeren zodat ze op die plaatsen nieuwe wortels kunnen aanmaken.
- Bescherm uw rode bessen tegen de vogels want zij vinden ze reeds lekker als wij ze nog te zuur vinden. Witte bessen vallen voor vogels veel minder op en worden dan ook veel minder aangevreten. De smaak van witte bessen is minstens even lekker en zelfs iets zoeter dan rode bes.
- Van de frambozen zijn zowat de laatste vruchten geplukt. Al het hout dat vrucht heeft gedragen moet nu zo diep mogelijk worden weggesnoeid. De mooiste nieuw gevormde takken worden aangebonden. Zij zorgen in het komende seizoen voor een nieuwe rijke oogst. Ter indicatie houd per strekkende meter 15 jonge scheuten aan. De rest moet weg.

De kruidentuin:

- Door regelmatig aan uw kruiden te snijden (oogsten), zullen de kruiden ook steeds nieuwe verse scheuten aanmaken. Hoe meer jonge scheuten je gebruikt, hoe beter de smaak.
- Bij peterselie raakt er op den duur de groei wat uit. Snij dan resoluut al het blad er af en mest flink bij met pokon. Gedroogde koemest of beendermeel is ook goed maar werkt langzamer.
- Planten die door de loop der jaren onderaan kaal geworden zijn, mag je een diepe snoeibeurt geven. De meeste kruiden lopen daarna snel uit met veel jonge twijgjes.
- Sommige houtachtige kruiden zoals rozemarijn, tijm,

salie,... behouden hun smaak ook na het drogen ervan. Knip de takjes af en hang ze te drogen op een luchtige plaats.

- Zachte kruiden zoals peterselie, bieslook,... kun je fijn versnijden met een kruidenschaar en vervolgens in ijsblokjes invriezen. Deze kun je dan eenvoudig toevoegen aan alle gerechten die je kookt.
- In juli kun je ook zomerstekken nemen van allerlei kruiden. Citroenverbena, salie, tijm,... komen hiervoor in aanmerking. Neem stekjes van ca 7 cm lang en steek ze in stekgrond. Na een maand zijn de stekken geworteld en kun je ze oppotten.

Augustus (oogstmaand)

- *Geeft augustus niet veel regen, maar wel veel zonneschijn, dan krijgen we zeker goede wijn.*
- *Als augustus zonder regen henen gaat, zal men zien dat de koe mager voor de kribbe staat.*
- *Augustus eerste week heet en laf, ziet men veel winterse sneeuw, wacht maar af.*
- *Noordenwind in augustus opgestaan, brengt standvastig weder aan.*

Door de hoge luchtvochtigheid en de al wat langere nachten treedt er in augustus meer dauw op dan in de net afgelopen maanden. De gemiddelde temperatuur is wat lager dan in Juli maar kan nog steeds makkelijk boven de 30 graden komen. Soms treed er een lichte nachtvorst op net boven de grond. Vaak valt er heel wat regen en hagel in korte hevige buien met flinke windstoten die heel wat schade kunnen veroorzaken. Hoewel augustus samen met juli tot de klimatologische zomermaanden behoort, kun je nu al zien dat veel gewassen niet meer dezelfde frisgroene kleur hebben. De sleet zit er al in.

De moestuin:

- Tot midden augustus kunt u nog, spinazie, winterrammenas, veldsla, radijsjes, raapstelen,... zaaien.
- Plantjes van koolrabi, bloemkool, sla, andijvie,... kunnen in de moestuin worden uitgeplant.
- Doorlopend oogsten van de plukrijpe groenten zoals tomaten, pepers, aubergine, peulvruchten,...
- In augustus wordt het al vochtiger en is de kans op schimmelaantasting groter. Wees alert en pas uw buitentomaten een tomatenhoes aan. De hoofdscheut van uw tomatenplanten mag je ook toppen aangezien er zich toch geen vruchten meer kunnen vormen die

voor de winter kunnen geoogst worden.

- Schoffelen en bij droog weer regelmatig water geven
- Oogst regelmatig uw komkommers en courgettes en dit als ze nog jong en mals zijn. Hoe ouder en dikker de vruchten des te grover de structuur. Jonge groente smaakt dan ook veel beter. Wanneer er regelmatig vruchten worden afgesneden zullen de planten ook steeds weer nieuwe bloemen en vruchten dragen tot laat in het najaar.
- Bonen oogsten en invriezen als wintervoorraad.
- De ajuinen kunnen worden gerooid als het bladloof dood begint te vallen. Kies een droge dag want droog zullen ze langer bewaren.
- Het loof van de gerooide aardappelen bevat vaak ziektekiemen. Voer het blad daarom bij voorkeur af met het GFT-afval en laat het niet op uw composthoop terecht komen.
- Beschikt u over een serre dan kunt u tegen het einde van de maand de deuren en de verluchtingsramen 's avonds sluiten om de warmte binnen te houden. De volgende morgen doe je ze dan terug open.
- De onderste bladeren van onze serretomaten kunnen we geleidelijk aan verwijderen. Zo krijgen de rijpende vruchten meer zonlicht en is er meer luchtcirculatie wat dan weer schimmelziektes voorkomt.
- Bij vochtig weer kunnen in een korte periode grote aantallen slakken actief worden. Vanaf half augustus worden de nachten langer en zijn er in de ochtend langere dauwperiodes. Deze vochtige omstandigheden zijn ideaal voor de naaktslakken. Zodra slakken of slakkenschade wordt opgemerkt en de weersomstandigheden gunstig blijven voor slakken, is bestrijden met slakkenvallen zinvol.

De fruittuin:

- Oogsten van vroege appels en peren. De vruchten zijn rijp als het steeltje van de tak lost na een licht draaiende beweging. De bomen kunnen zoveel vrucht dragen dat de takken gesteund moeten worden.
- Snoei bij de druivenranker alle bladeren weg die voor de druiventrossen hangen. Die bladeren houden het licht tegen dat voor de druiven nodig is om te rijpen.
- Knip oude geoogste frambozenstengels af en bind de nieuwe stengels van dit jaar vast. Deze zullen volgend jaar vruchten dragen.
- Oogsten van rode bessen, bosbessen, bramen, frambozen, kersen, kruisbessen, perziken, pruimen, vijgen, wijnbessen,...
- Na de oogst van perziken, pruimen, kersen en bessen

- mag je deze bomen en struiken snoeien.
- Plant deze maand nieuwe aardbeibedden in. Deze kunnen zich voor de winter nog goed ontwikkelen zodat ze volgend jaar een mooie oogst geven.

September (herfstmaand)

- *Trekt voor Sint-Michael (29 september) de vogel niet, geen winter is nog in 't verschiet.*
- *Als de eikels vallen voor Sint-Michael, dan snijdt de winter door lijf en ziel.*
- *Sint-Michael blaast het licht uit, Maria Boodschap (25 maart) steekt het aan*
- *Als in september de donder knalt, met Kerstmis de sneeuw in hopen valt.*
- *Valt begin september de regen in plassen, het volgend jaar zal 't graan goed wassen.*
- *Septemberregen, komt zaad en wijnstok wel gelegen.*

September is al weer de eerste herfst maand. Toch kan deze maand nog hele mooi dagen opleveren. De gemiddelde temperatuur ligt net onder die van juni 14 graden. Wel is het een maand zonder extremen. de temperatuur verschillen zijn zeer klein. De verdamping neemt af waardoor droogte verschijnselen niet of nauwelijks meer optreden. Regelmatig komt er al weer nachtvorst voor.

De moestuin:

- In de moestuin zijn er veel oogstbare vruchten zoals courgettes en tomaten. In de serre oogsten we onze tomaten, pepers, paprika's, komkommers.
- Vanaf half september zullen de tomaten die buiten staan niet zo goed meer rijpen. Door de bladeren die voor de vruchten hangen weg te knippen kan de zon meehelpen om het rijpingsproces te versnellen. Rijpen de tomaten niet meer pluk ze dan groen en laat ze rijpen op de vensterbank. Ze zijn dan nog goed genoeg voor in de soep.
- Als de bodem goed vochtig is mag spinazie, kervel, peterselie,... gezaaid worden.
- Bleekselderij kan gebleekt worden door de onderste plantendelen in een krant te wikkelen.
- Vanaf september kun je beginnen met het oogsten van de witloofwortels. Klop de aarde goed van de wortels en laat ze gedurende twee weken liggen op het veld om ze tot rust te laten komen. Deze rustperiode is van groot belang wil men stevige, vaste witloofkroppen bekomen.
- Begin september is het nog mogelijk om sla in de

vollegrond uit te planten. Deze kan dan nog geoogst worden voor begin november. Let wel op dat de aangekochte slarassen geschikt zijn om buiten te telen.

- Indien je nog voor de winter spinazie wenst te oogsten dan kun je deze nog zaaien tot half september.
- Kervel kan nog worden gezaaid tot half september
- De boontjes kunnen worden geoogst. Pluk de peulen met twee handen zodat de plant niet stuk getrokken kan worden.
- Wanneer U nu nog veldsla zaait dan kunnen de grootste planten voor de winter nog worden geoogst. De andere winterharde veldslaplantjes kunnen dan gerust blijven staan tot in het voorjaar.
- Voor verse groente in de winter kun je nu winterpostelein zaaien, het best onder glas of folie.
- De droge bonen (Bruine, witte, citroen, en kievitsonen) kunnen nu zo langzamerhand opgetrokken en gedroogd worden. Hang ze hiervoor in bosjes bij elkaar op een luchtige droge plaats bijvoorbeeld onder een afdakje.
- Rabarber mag nu geplant of verplant worden. Plant ze uit met een onderlinge afstand van ruim 1 meter.
- Op de vrij gekomen percelen kunnen er groenbemesters worden gezaaid.
- Lege percelen kun je vanaf eind september ook van een laag stalmest voorzien.
- Zaai om de tien dagen een schaalpje tuinkers. Na enkele weken kun je de eerste stengeltjes al afsnijden en gebruiken op allerlei gerechten.

De fruittuin:

- Bij droog weer kunt U appels en peren plukken. Oogst ze voorzichtig zodat ze zich niet kwetsen en langer kunnen bewaren. Nat geoogste appels zijn vatbaarder voor rotting.
- Verwijder regelmatig het afgevallen fruit zodat het geen ziektes kan overdragen. Overrijpe peren en appels zijn trouwens ook een aantrekkingsbron voor wespen.
- Hou de grond onder de fruitbomen vrij van alle onkruid,... Zoniet zullen deze het voedsel verbruiken dat voor de vruchtboomen bestemd is.
- Naast appels en peren worden deze maand ook volop pruimen, vijgen, bramen,... geoogst.
- Deze maand kunnen we ook noten rapen van tamme kastanjes, hazelaar, okkernoot,...
- Aangezien bij aardbeien de vruchtzetting voor volgend jaar zich in het najaar ontwikkeld is het raadzaam om

- nu nog wat compost toe te dienen.
- Na de laatste oogst van de frambozen kun je de stengels die vruchten hebben gedragen tot aan de grond afsnijden. Volgend jaar verschijnen de frambozen dan aan de nieuw gevormde grondscheuten.
- Om de druiven sneller te laten rijpen en smakelijker te laten worden kunnen de bladeren rond de druiventrossen worden verwijderd. Controleer de trossen regelmatig op zieke bessen zodat deze tijdig verwijderd kunnen worden.
- Door kleefbanden of boomlijmbanden rond de stammen van jouw fruitbomen te planten voorkom je dat de vleugelloze wijfjes van de wintermot langs de stammen omhoog kruipen. Op die manier kan ze daar geen eitjes afzetten waar in het voorjaar rupsen uit komen die de bladeren ernstig aanvreten.

Oktober (wijnmaand)

- *Is oktober warm en fijn, het zal een scherpe winter zijn; maar is hij nat en koel, 't is van een zachte winter 't voorgevoel.*
- *Warme oktober dagen, februari vlagen.*
- *Blinkt oktober in zonnegoud, de winter volgt dan snel en koud.*
- *Brengt oktober veel vorst en wind, zo zijn januari en februari zeer mild.*
- *Is oktober warm en fijn, het zal een scherpe winter zijn.*
- *In oktober maakt niet alleen de liefde plaats voor het hart, maar het hart ook voor jou.*

Het weer in oktober is wisselvallig. Maandgemiddeldes van 14 graden komen voor maar ook van slechts 7 graden. Ook de temperatuurwisselingen in de maand zelf zijn vaak extreem. Deze kunnen variëren van -7 tot + 25 graden Celsius. Van droogte hebben we geen last meer, want de verdamping is zeer gering. Het blad aan de bomen begint te verkleuren en valt af. De meeste gewassen zijn aan het eind van de maand wel zo'n beetje gerooid. Alleen wat wintergoed staat nog op het perceel.

De zomer is nu definitief ten einde.

De moestuin:

- Knip asperges en aardperen tot de grond af.
- De composthoop uitzeven en gebruiken op de opgekuiste percelen + ompspitten.
- Koolstronken, zonnebloem- en maisstengels geef je beter mee met de groencontainer.
- Oogst nu nog de bietjes, wortels, selder, pompoenen,

- late aardappelen en bewaar ze op een vorstvrije plaats
- Bonenstaken mag je droog opbergen.
- Knoflook kan men nu best uitplanten
- Gele bladeren die aan de bloemkolen, spruitkolen, winterbroccoli,... verschijnen kunnen we best verwijderen en in de GFT-container steken. Op spruitkool komen nog al eens roosjes voor. Dit zijn losse spruitjes die vooral onder aan de struik zitten. Ze moeten eraf gehaald worden om de andere gesloten harde spruiten nog wat te laten groeien. De spruiten mogen al geoogst worden maar zijn het lekkerst wanneer er een nachtvorst overheen is geweest.
- De winterwortelen moeten nu de grond uit.
- De rode en witte kool mag gerooid worden. De boeren en spruitkool mag nog blijven staan.
- De moestuin is nu voor het grootste deel leeg. Schoffel goed bij droog weer zodat onkruid geen kans krijgt zich te ontwikkelen. Breng op het land organisch materiaal aan of zaai winterrogge. De structuur van de grond wordt dan behouden en na het onderspitten zelfs sterk verbeterd.
- Koop nu al witlofwortels om zelf wat witloof te forceren.
- Buiten kunnen we nog spinazie, veldsla en winterpostelein zaaien.

De fruittuin:

- De laatste appels, peren en enkele late pruimen plukken
- Nu de walnoten vallen is het ook het moment om de notelaars te snoeien.
- Winterstek nemen van rode bessen, kruisbes,...

November (slachtmaand)

- *Als het met Allerheiligen sneeuwt, leg dan uw pels gereed.*
- *Geeft Allerheiligen zonneschijn, dan zal het spoedig winter zijn.*
- *November warm en fijn, het zal een strenge winter zijn.*
- *Zwaait de winter al in november zijn staf, zijn rijk zal rap vinden het graf.*
- *Wie houdt van wind, november bemint.*
- *Als op Sint-Maarten de ganzen op het ijs staan, zullen ze met kerstmis door` t slijk gaan.*
- *November telt dertig dagen, maar het dubbele aan wind en regenvlagen.*

De maand november heeft een gemiddelde temperatuur van zo'n 5 graden. Gelijk aan maart dus. Zijn we er in maart nog blij mee nu ervaren we november als een heel sombere maand. De regenval is gemiddeld 70 mm wat de grond erg

nat maakt. Tegen het eind van de maand zijn de bomen al hun blad kwijt. De bladhoudende soorten zoals de conifeer komen hierdoor erg op de voorgrond.

De moestuin:

- De groentetuin net en onkruidvrij houden.
- Indien dit nog niet gebeurd is kun je de moestuin nog snel omspitten. Door het omspitten kan de regen, sneeuw en de vorst makkelijker door de spleten zodat de grond zal verkrumelen wat de bodemstructuur ten goede komt.
- Het is belangrijk om de moestuin vrij te houden van water(plassen). Graaf geulen zodat het kan wegvloeien naar de grachten. Een natte bodem zal in het voorjaar veel trager opwarmen waardoor je ook later kunt beginnen zaaien, planten,...
- Wil je je grond nog sneller beplanten in het voorjaar dan kun je winterbedden opzetten. Winterbedden zullen water goed weg laten vloeien, kunnen nog beter doorvriezen en zullen in het voorjaar nog sneller opwarmen.
- Witloofwortels rooien en enkele weken laten rusten om daarna in te kuilen en te forceren.
- Knolselder van het veld halen vooraleer het begint te vriezen. Koolgewassen en wortelgewassen kun je best oogsten en inkuilen.
- Aspergegroen afknippen.
- Pastinaak oogsten.
- Scheuren van rabarber.
- In de kas kun je andijvie en kropsla afdekken met vliesdoek om deze zo tegen sterke vorst te beschermen. Overdag wel regelmatig luchten om schimmelvorming te voorkomen.
- Voor het oogsten van groene kolen en spruiten kan men best wachten tot het er eerst eens goed op heeft gevoren. Bij vriesweer worden namelijk het zetmeel in de plant omgezet in suikers wat de smaak ten goede komt.

De fruittuin:

- Bessenstruiken kunnen worden vermeerderd door winterstek
- Frambozen voorzien van een laagje stalmest.
- Snoeien van de fruitbomen.
- Plant fruitbomen.
- Zorg dat de boomspiegel (=stuk grond onder de boom ter grootte van de kruin) grasvrij is en voorzie een dikke laag compost.

- Controleer de steunpalen en bindmaterialen.
- Bescherm jonge bomen met een kunststof boombeschermer tegen vraat van konijnen en andere wild.
- Bescherm de vijg tegen invriezen van de takken door er een rietmat tegen te plaatsen.
- Om ze goed rot te laten worden moet de mispel zo laat mogelijk geoogst worden, daarvoor is nu de tijd aangebroken. Zelfs dan zijn ze nog niet direct eetbaar. Ze moeten nog enkele weken liggen.

December (wintermaand)

- *December zacht en dikwijls regen, geeft weinig hoop op rijke zegen.*
- *December mist, goud in de kist.*
- *Kerstmis donker, wordt de boer een jonker.*
- *Veel sneeuw op oudejaar, veel hooi in 't nieuwe jaar.*
- *Donder in de decembermaand, belooft veel wind in 't jaar aanstaand.*

De laatste maand van het jaar. Voor warmte en vrolijkheid moeten we in de huiselijke kring zijn, in de natuur is niet veel meer te beleven. Buiten bedraagt de gemiddelde temperatuur slechts 3 graden. Alleen januari en februari met respectievelijk 2,2 en 2,3 graden zijn kouder. Ook is het erg lang donker met op 21 december de kortste dag. Op augustus na is december bovendien de natste maand van het jaar.

Al met al geen maand dus om actief te tuinieren. Beter is om na te gaan wat er goed en minder goed gelukt is en plannen te maken voor het komende seizoen. Houd bij het maken van de plannen rekening met de wisselteelt. Een goede indeling is; Kolen, peulen, nachtschade (aardappelen, tomaten) bladgroente, en als laatste de wortel en knolgewassen.

Ook is het nu de tijd om het gereedschap een goede onderhoudsbeurt te geven.;

- Het tuingereedschap die je de komende maanden niet denkt te gebruiken niet enkel schoon maken maar ook eens inoliën.
- Stekmessen, oogstmessen, zeis, snoeischaren,... slijpen met een wetsteen.
- De tuinslangen laten leeglopen, oprollen en opbergen.

Op droge dagen kunnen de schuttingen, het tuinhuisje of de garage geveerd worden. De vogelhuisjes in de tuin moeten nu schoongemaakt worden. Ook mogen de

vogels bijgevoederd worden als het al koud is. Doe over het bakje water een stukje gaas zodat ze geen badje meer kunnen nemen en ververs het water regelmatig.

De moestuin:

- Spitten als het niet al te nat is.
- Wortelen, rode bieten,... kun je inkuilen in de serre zodat je er steeds gemakkelijk aan kan.
- Witlof forceren
- Oogsten van pastinaak
- Vanaf half december kun je weeuwenbloemkolen telen onder koud glas.
- Tuinkers en kiemgroenten zaaien op de vensterbank.
- Na enkele dagen vorst zal het zetmeel in de spruitkolen worden omgezet in suikers waardoor ze zoeter zullen smaken.
- Groenten die later in een plastiekserre, koepel,... worden uitgeplant kunnen nu worden gezaaid. Zo kunt U op de vensterbank nu al zomerbloemkolen, sla, worteltjes, spinazie,... zaaien. Een zaaitemperatuur van 13°C is voldoende.

De fruittuin:

- snoeien van appels, peren, bessen + de takken versnipperen met de hakselaar
- voorzie bessenstruiken van mulch of een laagje stalmest
- druiven snoeien wanneer het niet te hard vriest. De meeste druiven zijn als een legger gevormd. De onderhoudssnoei is dan zeer eenvoudig. Ronde knoppen geven steeds scheuten met bloemtrossen en later dus druiven. Een spitse knop geeft een scheut die niet bloeit. In de praktijk worden alle het afgelopen jaar nieuw gevormde scheuten teruggesnoeid of ze nu wel of geen druiven hebben gedragen. Na de snoei ziet zo'n druif er wel erg kaal uit. Alleen dik oud hout met kale stompjes die we vruchtzetels noemen.
- klimplanten zoals de kiwi kunnen nu ook gesnoeid worden
- planten van fruitbomen
- bescherm de boomstammen tegen konijnen en hazen door er een weringsnet rond te plaatsen
- neem houtachtige winterstekken van rode bessen e.a